

Bibliography (transliterated): 1. Lafta Dzh. K. *Menedzhment* / Lafta Dzh. K.; per.s angl. – M.: TK Velbi, 2004. – 592 s. 2. Kirichenko L., *Mehanizm upravlinnja konkurentospromozhnistju pidpriemstva* / L. Kirichenko // Visnik KNTEU. – 2009. – №1. – s.62 – 67. 3. Gadzhibek V. P. *Organizacionno-jekonomicheskij mehanizm upravlenija konkurentosposobnost'ju predpriyatij hlebopekarnoj promyshlennosti* [Elektronnij resurs] / V. P Gadzhibek – Rezhim dostupu: <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=1587>. 4. Filjukov K. Ju. *Razrabotka mehanizma upravlenija konkurentosposobnost'ju predpriyatij legkoj promyshlennosti na osnove sovershenstvovaniya metodicheskikh podhodov k ee ocenke i regulirovaniju* : spec. 08.00.05 – «Jekonomika i upravlenie narodnym hozjajstvom: jekonomika, organizacija i upravlenie predpriyatijami, otrasljami, kompleksami (promyshlennost')» / K. Ju. Filjukov. SPb., 2010. 17 s.

Надійшла до редколегії 24.03.2014

УДК 339.08.09.05

В.В. ПРОХОРОВА, д-р.екон.наук, проф., Українська інженерно-педагогічна академія, Харків;

І.О. ЛЯХ, аспірант, Українська інженерно-педагогічна академія, Харків

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДґРУНТЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ АДАПТИВНО-РЕНОВАЦІЙНОГО ПІДХОДУ

У статті сформовано теоретичні основи управління фінансово-економічною діяльністю підприємства на основі адаптивно-реноваційного підходу. Досліджено, що з метою мінімізації негативного впливу чинників зовнішнього середовища та забезпечення позитивної динаміки вектора зростання, підприємство, незалежно від свого поточного стану, повинно адаптуватися до вимог існуючих ринкових умов та своєчасно проводити нагальні для його діяльності структурні зміни. Бо, лише вчасно реагуючи на зміни у ринковому середовищі та приймаючи правильні управлінські рішення, можна адаптуватися до мінливих умов зовнішнього середовища господарювання. Визначено, що недостатньо наразі дослідженими залишаються окремі теоретичні засади формулювання терміну «адаптивний-реноваційний підхід». Проте на основі сформованих раніше визначень «адаптація», «реновація» та «підхід» можна розкрити дане поняття таким чином: «адаптивно-реноваційний підхід – це сукупність методів, прийомів та способів дослідження об'єкту з точки зору його здатності пристосовуватися до невизначених умов зовнішнього середовища». Зроблено висновок, що застосування саме даного підходу в управлінні та організації фінансово-економічної діяльності підприємства на основі адаптивно-реноваційного підходу дозволяє, по-перше, налагодити постійний моніторинг стану фінансово-економічної діяльності підприємств, по-друге, оцінювати її рівень, по-третє, аналізувати та визначати чинники впливу на той чи інший рівень фінансово-економічної діяльності.

Ключові слова: фінансово-економічна діяльність, підприємство, підхід, адаптація, реновація, управління.

Вступ. В наш час становлення і розвиток в Україні ринкової інфраструктури суттєво змінило економічне, інформаційне і правове середовище функціонування підприємств, зміст їхньої фінансово-економічної

© В.В. Прохорова, І.О. Лях, 2014

діяльності. Крім того, сьогодні економічний розвиток України неможливий без існування підприємств на основі принципів самоокупності та самофінансування, ключовою умовою здійснення яких є формування відповідних результатів його діяльності, які б забезпечили зростання не тільки окремого підприємства, а країни в цілому. Це зумовлено тим, що у сучасних умовах нестабільної політичної ситуації, економічної кризи та падіння платоспроможного попиту населення українським підприємствам важко функціонувати на належному рівні: зберігати власні ринкові позиції; підтримувати належну якість виробленої продукції; утримувати адекватні ціни на товари; зберігати наявний персонал; підтримувати стійкий фінансовий стан. Тому сьогодні дуже важливим для підприємств є раціональне та ефективне ведення фінансово-економічної діяльності на основі адаптивно-реноваційного підходу, що, в свою чергу, може дозволити своєчасно виявляти ознаки стагнації підприємства, вид і ступінь складності цього стану та причини її появи.

Аналіз основних досягнень і літератури. Визначенню понять «фінансово-економічна діяльність», «адаптивний підхід», «реноваційний підхід» присвячена велика кількість робіт видатних вчених-економістів. Найбільший внесок у розробку досліджуваної теми зробили такі вчені: Алексеєнко Л.М. [1], Андрєєв В.М. [2], Бланк І.О. [3], Завадский Й.С. [4], Загородній А.Г. [5], Коваленко М.А. [6], Левицька О. [7], Мочерний С. [8], Олексюк О.І. [9], Тарасенко Н.В. [10], Шипунова О.В. [11] та інші.

Мета дослідження. Метою статті є формування теоретичних основ управління фінансово-економічною діяльністю підприємства на основі адаптивно-реноваційного підходу.

Матеріали та результати досліджень. Фінансово-економічну діяльність підприємств досліджувало досить широке коло науковців та економістів. Проте єдиної точки зору у науковій літературі щодо визначення такого поняття як «фінансово-економічна діяльність» сьогодні не існує. З метою формування найбільш точної та об'єктивної даної дефініції, необхідно здійснити аналіз різних наукових підходів щодо трактування понять як «фінансова діяльність», так і «економічна діяльність» окремо.

Так, у фінансовому словнику під редакцією М.А. Коваленко [6] наводиться наступне визначення: «фінансова діяльність – сукупність операцій, які призводять до зміни величини та складу власного і позикового капіталу: випуск власного капіталу (акцій), отримання позик та їх погашення, викуп акцій власної емісії, виплата дивідендів та ін.». Відповідно до економічного і фінансового словників, автори Л.М. Алексеєнко [1] та А.Г. Загородній [5]

дотримуються думки, що фінансова діяльність спрямована на забезпечення підприємства фінансовими ресурсами та досягнення ним визначених цілей.

В той час як економіст І. Бланк [3] трактує дане поняття дещо в іншому аспекті та визначає його як процес управління грошовими потоками суб'єкта господарювання, який пов'язаний з вибором та обслуговуванням зовнішніх джерел його фінансування. Також як управлінський процес фінансову діяльність тлумачить [5]: «це процес мобілізації підприємством, необхідних для виконання поставлених перед ним планових завдань, фінансових ресурсів». А от в праці [8] автор взагалі розглядає фінансову діяльність як одну з управлінських функцій, яка пов'язана з управлінням процесами формування і використання фінансових ресурсів на підприємстві.

У результаті аналізу наукової літератури визначено різноманітні підходи авторів та науковців до встановлення сутності поняття «фінансова діяльність», що дозволяє на їх основі сформулювати більш точне, логічне та об'єктивне визначення: «фінансова діяльність – це діяльність, спрямована на організацію та управління процесами формування і раціонального використання фінансових ресурсів суб'єкта господарювання, що призводить до зміни розміру і складу його власного та позикового капіталу».

Проте, перш ніж сформулювати дефініцію «фінансово-економічна діяльність», доцільно розглянути погляди авторів, щодо визначення поняття «економічна діяльність». Варто зазначити, що незважаючи на досить розповсюджене застосування даної категорії у різних сферах, існує лише невелика кількість її визначень, та і більшість з них досить різняться між собою.

А от у словнику економічних термінів автор Й.С. Завадський [4] зовсім не розрізняє економічну діяльність людини та підприємства. Так, у визначенні він говорить, що це свідомо діяльність людини з виробництва економічних благ і послуг, яка поділяється на основну, допоміжну і побічну. І в той же час у якості пояснення він стверджує, що «до основної діяльності підприємства відносять виробництво продуктів і послуг, що займають найбільшу питому вагу в його валовій доданій вартості. До побічної діяльності — випуск інших продуктів чи послуг (окрім основних). До допоміжної діяльності належить діяльність невиробничих допоміжних підрозділів підприємства». В той час на думку О.І. Олексюка [9] економічна діяльність представляє собою взаємодія продуктивних сил і виробничих відносин, які перебувають у суперечливій єдності, але відносно автономні у своєму розвитку.

Досить докладно виклав суть економічної діяльності С. Мочерний [8], який вважає, що економічна діяльність є найважливішою формою свідомої та

цілеспрямованої трудової діяльності людей, у процесі якої вони здебільшого вступають в активні зв'язки з природою та економічні зв'язки й відносини між собою для створення економічних благ у різних сферах суспільного відтворення, а також формують свою особистість.

Н.В. Тарасенко [10] також пов'язує дану дефініцію зі сферою економіки та розглядає економічну діяльність як процес поєднання дій, які призводять до отримання відповідного набору товарів чи послуг.

Досить схожими виявилися погляди О. Левицької [7] та В.Д. Лагутіна [7], які пов'язують «економічну діяльність» з господарською діяльністю людей в суспільному виробництві для задоволення їхніх потреб і забезпечення матеріальних умов життя.

Таким чином, розглянувши різні підходи, а також визначивши їх основні аспекти, можна сказати, що: «економічна діяльність – це діяльність з виробництва економічних благ і послуг, яка здійснюється з використанням певних ресурсів та має на меті задоволення потреб суспільства.»

В процесі поєднання понять «фінансова діяльність» та «економічна діяльність» виникає поняття «фінансово-економічна діяльність». Проаналізувавши наукові джерела, можна зробити висновок, що сучасні дослідники недостатньо приділяють уваги безпосередньому тлумаченню поняття «фінансово-економічна діяльність».

На думку вченого-економіста [10] фінансово-економічна діяльність являє собою господарські процеси підприємств, а також кінцеві результати їх діяльності, які формуються під впливом діючих ринкових законів та інших факторів.

«Фінансово-економічна діяльність – це економічне обґрунтування вигідності розвитку виробництва тих чи інших товарів або надання послуг на коротко -, середньо - та довгострокові періоди часу, розрахунки економічної ефективності впроваджуваних видів продукції і техніки, а також раціональний розподіл сировини, матеріалів і устаткування між виробничими підрозділами, щоб забезпечувати високу рентабельність, безперервність роботи і випуск високоякісної продукції» - таке визначення пропонує у своїх працях І.А. Бланк [3].

О.В. Шипунова [11] вважає, що фінансово-економічна діяльність являє собою сукупність дій, за допомогою яких здійснюється регулювання фінансово-економічних процесів і відносин з метою ефективного впливу на кінцеві результати діяльності підприємства.

На основі проведення теоретичного дослідження щодо визначення змісту понять «фінансова діяльність» та «економічна діяльність», а також беручи до

уваги погляди науковців на значення сутності фінансово-економічної діяльності, сформовано наступне визначення: «фінансово-економічна діяльність – це діяльність, яка направлена на управління фінансово-економічними процесами на підприємстві для забезпечення його прибутковості та безперервного випуску продукції високої якості».

На сьогодні важливу роль у нераціональній та збитковій фінансово-економічній діяльності суб'єктів господарювання відіграє постійна нестабільність зовнішнього середовища, хоча при цьому не слід ігнорувати також і внутрішні чинники. Це пов'язано з тим, що зміна факторів зовнішнього середовища спроможна призвести до виникнення певних диспропорцій та дисбалансу між підприємством та середовищем, в якому воно функціонує. З метою мінімізації негативного впливу чинників зовнішнього середовища та забезпечення позитивної динаміки вектора зростання, підприємство, незалежно від свого поточного стану, повинно адаптуватися до вимог існуючих ринкових умов та своєчасно проводити нагальні для його діяльності структурні зміни. Бо, лише вчасно реагуючи на зміни у ринковому середовищі та приймаючи правильні управлінські рішення, можна адаптуватися до мінливих умов зовнішнього середовища господарювання.

Це зумовлено тим, що будь-яке підприємство є динамічною системою, а тому і його фінансово-економічна діяльність не є статичним явищем, що викликає потребу постійного контролю та ефективного управління на основі адаптивного підходу. Оскільки застосування саме даного підходу в управлінні та організації фінансово-економічної діяльності підприємства дозволяє, по-перше, налагодити постійний моніторинг стану фінансово-економічної діяльності підприємств, по-друге, оцінювати її рівень, по-третє, аналізувати та визначати чинники впливу на той чи інший рівень фінансово-економічної діяльності.

На основі аналізу літератури сформовано визначення «адаптації» з точки зору роз'яснення її прояву в економіці, а саме: «адаптація – це процес пристосування суб'єкта господарювання до невизначених умов зовнішнього середовища, який сприяє досягненню поставленої мети та забезпечує ефективність його діяльності загалом».

Щодо визначення дефініції «підхід», то у науковій літературі наявні різні погляди щодо тлумачення даного поняття. Так, у словнику [5] зазначено, що з одного боку підхід розглядають як певний вихідний принцип, вихідну позицію, основне положення чи переконання, а з іншого – як напрям вивчення предмета дослідження.

Визначення поняття «управління фінансово-економічною діяльністю

підприємства на основі адаптивно-реноваційного підходу» подано на рис.

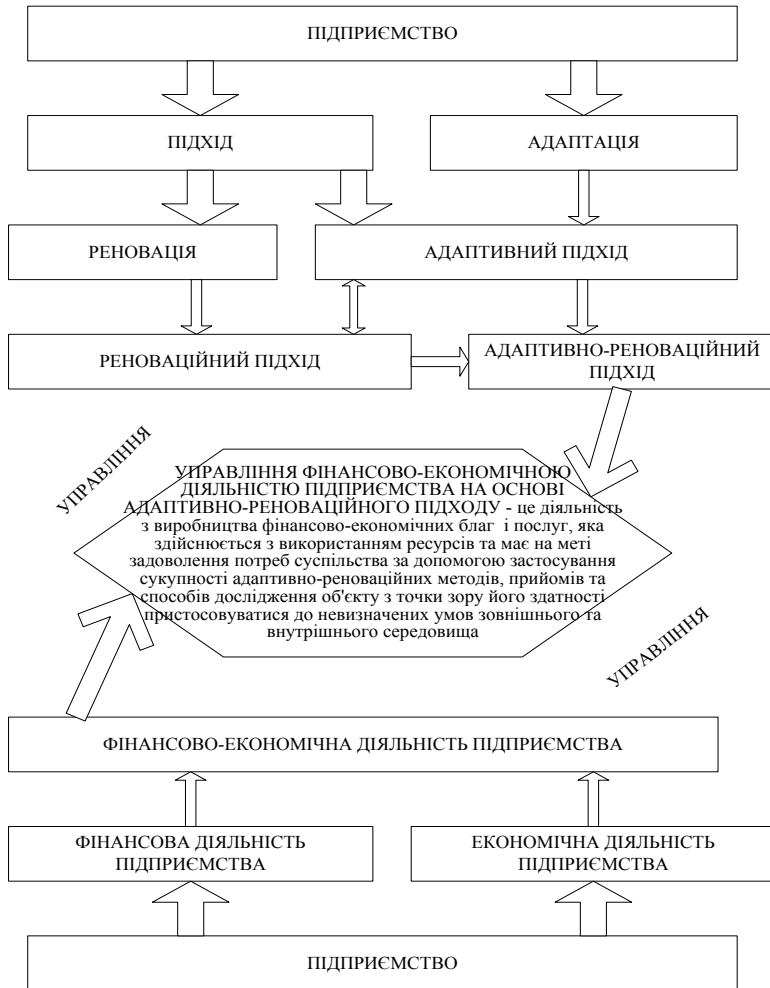


Рис. - Визначення поняття «управління фінансово-економічною діяльністю підприємства на основі адаптивно-реноваційного підходу»

Недостатньо наразі дослідженими залишаються окремі теоретичні засади формулювання терміну «адаптивний-реноваційний підхід». Проте на основі

сформованих раніше визначень «адаптація», «реновація» та «підхід» можна розкрити дане поняття таким чином: «адаптивно-реноваційний підхід – це сукупність методів, прийомів та способів дослідження об'єкту з точки зору його здатності пристосовуватися до невизначених умов зовнішнього середовища».

Важливою передумовою формування системи адаптивно-реноваційного підходу в управлінні діяльністю підприємства, поряд з визначенням пріоритетних інтересів, є ідентифікація загроз їх реалізації. Від того, як точно і в повній мірі визначений склад загроз фінансовим інтересам, оцінений рівень інтенсивності їх проявлення та можливого збитку залежить ефективність побудови всієї системи управління діяльністю підприємства.

Забезпечення управління діяльністю підприємства на основі адаптивно-реноваційного підходу доцільно розглядати як процес запобігання будь-яких збитків від негативних впливів внутрішніх і зовнішніх чинників на різні аспекти діяльності. Саме запобігання збитків від управлінської діяльності підприємства, котрі вочевидь загрожують прибутковості підприємства, так можуть бути і потенційними, складає ефективний результат управлінської діяльності із забезпечення її прибутковості і стійкості.

Висновки. Узагальнюючи вище сказане, можна зробити висновок, що розвиток підприємництва в країні вимагає від суб'єктів господарювання як найбільш раціонального використання фінансових ресурсів, щоб досягти максимального ефекту та реалізувати місію підприємства. Фінансово-економічна діяльність будь-якого підприємства є ключовим показником, що впливає на ефективність його господарювання.

Отже, значення ефективно організованої фінансово-економічної діяльності підприємства полягає в тому, що за її результатами у суб'єктів господарювання в умовах кризової економіки з'являється можливість якісніше здійснювати фінансово-економічне управління стосовно забезпечення стабільного і поступального розвитку підприємства, оперативно реагувати на зміни його ринкового середовища, спостерігати за показниками, що впливають на платоспроможність і фінансову рівновагу, визначати заходи щодо забезпечення підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства в цілому.

Список літератури: 1. *Алексеевко Л.М.* Економічний словник: банківська справа, фондовий ринок (українсько-англійсько-російський тлумачний словник) / *Л.М. Алексеевко, В.М. Олексієнко, А.Ш. Юркевич.* — К.: Вид. будинок «Максимум»; Т.: Екон. думка, 2000. — 592 с. 2. *Андреев В.Н.* Адаптивность системы управления как основа конкурентоспособности предприятия / *В.Н. Андреев, В.П. Прядилов* // *Современные проблемы менеджмента.* – 1998. – Вып. 2. – С. 43-53. 3. *Бланк И.А.* Управление прибылью: монография / *И.А. Бланк.* – 3-е изд., перераб. и доп. – К.: Ника-Центр, 2007. – 768 с. 4. *Завадский Й.С.* Словник економічних термінів: менеджмент, маркетинг,

підприємництво / *Й.С. Завадський, Г.В. Осовська, О.О. Юшкевич* Навчально-методичний посібник. – Житомир. ЖІТІ, 1999. – 444 с. **5.** *Загородній А.Г.* Фінансовий словник / *А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смозженко.* – 3-тє вид., випр. та доп. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. – 587 с. **6.** *Коваленко М.А.* Фінансовий словник. Навчальний посібник / *М.А.Коваленко, В.Л.Чесноков.* Видання 3-є, виправлене і доповнене. – Херсон: МПП «Видавництво «ІТ», 2011 р. – 310с. **7.** *Левицька О.* Сутність, генезис та еволюція поняття «людські ресурси»: системно-концептуальний підхід / *О. Левицька* // Україна: аспекти праці. – 2010.– №1. – С. 37–42. **8.** *Мочерний С.* Економічна енциклопедія / *С.Мочерний.* — К.: Академія, 2000. — Т I. — 864 с. **9.** *Олексюк О.І.* Економіка результативності діяльності підприємства: монографія / *О.І. Олексюк.* – К.: КНЕУ, 2008. – 362. **10.** *Тарасенко Н.В.* Економічний аналіз діяльності промислового підприємства / *Н.В. Тарасенко.* – 2-ге вид., стер. – К.: Алеута, 2003. – 485 с. **11.** *Шипунова О.В.* Реформування фінансово-економічного механізму підприємства / *О.В. Шипунова* // Вісник Сумського державного аграрного університету. Серія: Фінанси і кредит. – 2001. – № 1(10). – С. 52-58.

Bibliography (transliterated): **1.** Alekseenko L.M. *Ekonomichnij slovník: bankiv's'ka sprava, fondovij rínoł* (ukraíns'ko-anglijs'ko-rosijs'kij tлумachnij slovník) / L.M. Alekseenko, V.M. Oleksienko, A.Sh. Jurkevich. — K.: Vid. budinok «Maksimum»; T.: Ekon. dumka, 2000. — 592 s. **2.** Andreev V.N. *Adaptivnost' sistemy upravlenija kak osnova konkurentosposobnosti predprijatija* / V.N. Andreev, V.P. Prjadilov // *Sovremennye problemy menedzhmenta.* – 1998. – Vyp. 2. – S. 43-53. **3.** Blank I.A. *Upravlenie pribyl'ju: monografija* / I.A. Blank. – 3-e izd., pererab. i dop. – K.: Nika-Centr, 2007. – 768 s. **4.** Zavadskij J.S. *Slovník ekonomichnih terminiv: menedzhment, marketing, pidprijemnicтво* / J.S. Zavadskij, G.V. Osov's'ka, O.O. Jushkevich Navchal'no-metodichnij posibnik. – Zhitomir. ZhITI, 1999. – 444 s. **5.** Zagorodnij A.G. *Finansovij slovník* / A.G. Zagorodnij, G.L. Voznjuk, T.S. Smovzhenko. – 3-te vid., vipr. ta dop. – K.: T-vo «Znannja», KOO, 2000. – 587 s. **6.** Kovalenko M.A. *Finansovij slovník. Navchal'nij posibnik* / M.A.Kovalenko, V.L.Chesnokov. Vidannja 3-e, vipravlene i dopovnene. – Herson: MPP «Vidavnicтво «IT», 2011 r. – 310s. **7.** Levic'ka O. *Sutnist', genezis ta evolucija ponjattja «ljuds'ki resursi»: sistemno-konceptual'nij pidhid* / O. Levic'ka // Україна: аспекти праці. – 2010.– №1. – S. 37–42. **8.** Mochernij S. *Ekonomichna enciklopedija* / S.Mochernij. — K.: Akademija, 2000. — T I. — 864 s. **9.** Oleksjuk O.I. *Ekonomika rezul'tativnosti dijál'nosti pidprijemstva*: monografija / O.I. Oleksjuk. – K.: KNEU, 2008. – 362. **10.** Tarasenko N.V. *Ekonomichnij analiz dijál'nosti promisl'ovogo pidprijemstva* / N.V. Tarasenko. – 2-ge vid., ster. – K.: Aleuta, 2003. – 485 s. **11.** Shipunova O.V. *Reformuvannja finansovo-ekonomichnogo mehanizmu pidprijemstva* / O.V. Shipunova // Visnik Sums'kogo derzhavnogo agrarnogo universitetu. Serija: Finansi i kredit. – 2001. – № 1(10). – S. 52-58.

Надійшла до редакції 25.03.2014